DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS, DE PHTHYSI PULMONALI.

QUAM,

ANNUENTE DEO TER OPT. MAX.

Ex Auctoritate Magnifici Rectoris,

D. ALBERTI SCHULTENS,

S. S. THEOL. DOCT. ET LINGUARUM ORIENTALIUM PROFESSORIS
ORD. IN ILLUST. ACAD. LUGD. BAT. COLLEGII THEOLOG.
ILLUSTR: AC PRÆPOT. ORDINUM HOLL. ET WEST-
FRIS. REGENTIS. MSS. ORIENTALIUM LEG.
WARNER. INTERPRETIS.

NEC NON

Ampliſſimi SENATUS ACADEMICI *Conſenſu*,

& *Nobiliſſimæ* FACULTATIS MEDICÆ *Decreto*,

PRO GRADU DOCTORATUS,

Summiſque in MEDICINA Honoribus & Privilegiis
ritè ac legitimè conſequendis,

Eruditorum Examini ſubmitit

PETRUS REYS Schiedamo-Batavus.

Ad diem 19. *Junii* 1739. *Horâ locoque ſolitis.*

LUGDUNI BATAVORUM,
Apud GYSBERTUM LANGERAK, 1739.

PROOEMIUM.

Quandoquidem Lex Academica unicuique ad Gradum Doctoratus Adſpiranti, antequam Studiis ſuis finem Imponat, eorum Specimen aliquod Edere jubet; quo in medicorum Numerum referri poſſit: hinc de Eligendo Specimine, ut Inſtitutis Academicis ſatisfacerem, diu Cogitavi, & incertus hæſi, qualem materiam pro inaugurali diſputatione Conſcriberem: tandem poſt Serias Cogitationes, ex tot morborum generibus arriſit mihi Phthyſis; morbus certe ſatis frequens his in terris, & qui ſummis etiam medicis plurimum Negotii faceſcit: interim exiguitatem mei ingenii recordans, apprime novi, humeros meos tanti oneri ferendæ eſſe impares: hinc B. L. Velim nihil novi a me exſpectes; ſed perſuaſum habeas, me Juvenem nulla expe-

rientiâ edoctum, nil etiam ſcripſiſſe niſi ea, quæ colligere & haurire potui ex ore meorum Præceptorum, & ex fide digniſſimis auctoribus: hinc ſi quos errores Commiſerim, tyroni mihi Condones, conatuſque meos qualeſcunque æqui bonique facias obnixe rogo; quâ ſpe fretus, morbi deſcriptionem aggredior. Vale.

DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS,

DE

PHTHYSI PULMONALI.

CAPUT PRIMUM.

De nomine, definitione ac ſede morbi.

§. 1.

Inter graves, quibus afficitur corpus humanum, morbos, haud Infimum meretur locum, ille miſer ſtatus Corporis, in quo æger ab ulcere tanquam a Lupo Carnes conſumente, ad extremam macilentiam ſenſim redactus, vitam cum morte commutat: niſi auſcultans medici auxilio in principio præveniatur. hanc affectionem Græci & Latini Phthyſin vocavere; quod vocabulum originem trahit a voce Græca Φθεῶ, h. e. Corrumpo, putrefacio: Athenienſes vocabulo φθωῆ uſi ſunt: deſignantes idem cum prioribus; ſupponentes itaque morbum a quadam Corruptione vel putredine productum: alii & quidem plerique Latiori ſenſu hanc affectionem tabem appellarunt, quo Nomine veteres varios intelligebant morbos, inter quos Latiniſſimus *Celſus* Imprimis, qui Libro 3. Cap. 22. tres tabis ſpecies Enu-

merat,

merat, 1°. atrophiam, qua corpus non alitur, 2°. cachexiam, ſeu malum corporis habitum, 3°. Phthyſin ab ulcerato pulmone productam; de qua etiam pro viribus meis agere conſtitui: Belgis vulgo dicitur, **de Teeringh.**

§. 2. Animus mihi non eſt, omnes tabis ſpecies ejuſque differentias Enumerare, quæ ab *Hippocrate* aliiſque auctoribus conſcriptæ ſunt; quoniam brevitati ſtudens, vereor, ne hæc diſſertatio excederet Limites; hinc tantum breviter quantum poſſum exponere conabor illam ſpeciem, quæ Phthyſeos Nomine ſpecialiter medicis obvenire ſolet, hiſce itaque præmiſſis, definitionem aggredior.

§. 3. Phthyſis itaque vulgo definitur, quod ſit conſumptio vel extenuatio totius corporis a materia purulenta ex pulmonum ulcere oriunda: vel Phthyſis dicitur corruptio hectica febriculoſa corporis propter exulcerationem pulmonis; qua corpus ſenſim contabeſcit: ex qua data definitione videmus, terribilis hujus morbi ſedem eſſe in pulmone, quod viſcus eſt nobile, ſiniſtram & dextram Cameram thoracis occupans, quodque mediaſtino interpoſito in binas dividitur partes, in dextram & ſiniſtram, quod vel in una aut in ambabus partibus in hoc morbo exulceratum ſæpe reperitur. etenim nihil obſtat, quare ulcus in una & non in alia parte fieret, quoniam ambo ſunt viſcus molle, tenerum, ſpongioſum; Parenchyma veteribus dictum, multiſque vaſis tam aëriferis quam ſanguiferis refertum, quodque artè *Ruyſchianâ* ope materiæ ceraceæ injectum ex meris videtur conſtare vaſis, quæ in fine veſiculis Bronchialibus contigua, eas ambiunt, & tanta tenuitate ab aëre veſiculis contento diſtent, ut mirum ſit videre, quî homo ibi loci ſuæ vitæ periclitetur, quatenus facili de cauſa vaſis διαϐρώσει vel διαιρέσει reſeratis, in ſputum cruentum ſæpe læthale, vel inde conſequentia mala ſenſim læthalia facta præcipitari valet.

§. 4. Ulterius conſideranti quoque apparet, ad quod genus hicce morbus ſit referendus; nempe ad morbos ſolutæ continuitatis: quoniam agnoſcit ulcus, quod non fieri poteſt ſine continui ſolutione, cui ſolutioni etiam accedit materiæ prius ſanæ degeneratio in morboſum; nam liquidis extra vaſa poſi-

tis

tis neceſſe eſt ut corrumpentur: quæ quantum febrem illam hecti-cam ejuſque ſymptomata Phthyſi ſocia producere poſſunt, in ſequientibus ſuo ordine patebit. his itaque viſis ad ſpectandas cauſas me accingo.

CAPUT SECUNDUM.

De Cauſis.

§. 5. Inquirens in cauſas hujus morbi multiplices & intricabiles, præcipuas tantum hic proferre judicavi: & uti a minimis ad majora facilis eſt intellectus, ſic etiam a minimis morbi rudimentis ad majora incipiam, unde 1°. de cauſis proœgumenis, 2°. de procatarticis. & 3°. de cauſa proxima agam.

Cauſis itaque proœgumenis annumeratur hereditaria corporis diſpoſitio: h. e. congenita & a parentibus hæreditario quaſi jure contracta vitioſa, mollis & tenera pulmonis conſtitutio: eſt enim Phthyſis morbus hereditarius, ita ut aliquando integras familias oppugnet & interficiat, quod præter obſervationes quamplurimas triſtis experientia etiam in hunc uſque diem verum eſſe docet. Sic *Celeberrim. Boerhavium* (Profeſſ. ac præceptorem meum non ſine Laude ac ſumma, veneratione nominandum) dicentem audivi, ſibi inotniſſe familiam, ubi Pater, Mater, omneſque proles Phthyſi defuncti erant, exceptô uno filiô, quem habitâ curâ prophylacticâ ab Minace Phthyſi Liberavit, qui poſtea ſatis bene valens per multos adhuc annos vixit.

Talem autem Communicationem eſſe inter parentes & proles, confirmant non ſolum multi hæreditarii morbi, ut ſunt calculus, Luës venerea, epilepſia & ſimiles alii, ſed etiam Poëta Mantuanus huc alludere videtur hiſce verſiculis.

Qui viret in ſoliis, venit ab radicibus humor.
Sic patrum in Natos, veniunt cum ſemine morbi.

Innata autem pulmonis debilitas id mali efficere poſſe videtur ad producendam Phthyſin, quatenus viſcus hocce expoſi-

 tum

tum receptioni & tranſmiſſioni humorum inquilinorum & peregrinorum, facili de cauſa poſſet obſtrui, erodi, & ſic exulcerari, etenim pulmo a corde dextro accipit ſanguinem venoſum ſecretionem paſſum, ut & chylum Crudum; qui pro varia indole aſſumptorum ut & viſcerum præparandorum debilitate, vel viſcoſus vel glutinoſus facile tenera hæc vaſa Infarcire poteſt, & ibi hærens & acris factus vaſa erodere & hac ratione ægrum in hæmoptoên vel exulcerationem præcipitare.

§. 6. Accedit & mala ac perverſa a natura thoracis conformatio, & hi ſunt, quibus ſcapulæ alarum avium inſtar promineant, quos *Hippocrates* lib. 3. & 6. Epid. πτερύγωδες ſive aliformes vocavit: ut & *Galenus* Com. 1. in Lib. 1. Epidem. & ſparſim aliis in locis. his hominibus pectus eſt anguſtum planum, & collum longum, & in genere corpus eſt tenerum, cutis pellucida, vaſa tenera & plerumque valde conſpicua, hoſque ſummopere ad Phthyſim eſſe diſpoſitos dicit *Hippoc.* Lib. 3. Epid. ut & Aræteus Cappadox Cap. 8. de morbis Chronicis: etenim perverſa ac mala thoracis Conformatio Impedit, quo minus pulimones ritè poſſint dilatari, capacitas minuta huic obſtat; hinc reſpirationis actio non ſolum difficili modo exercetur, ſed & trajectio ſanguinis, qui neceſſario per pulmones fluere debet, retardatur, quia veſiculæ Bronchiales non poſſunt ſatis expandi ab aëre; unde aliquando ſtaſes in quadam parte pulmonis, hinc obſtructiones & ſimilia producuntur, atque ex eo velocior humorum in Libera vaſa impulſus, unde aliquando vaſa aperiantur & ſic erodentur vel Exulcerentur.

§. 7. Huc referri etiam poteſt adoleſcentia vel ætas Juvenilis Sc. tales, qui ſunt ætatis circiter intra 18 & 35. vide *Hippocratem* ſect. 3. aph. 29. & ſect. 5. aph. 9. quamvis aliis temporibus etiam hic morbus exoriri poteſt; tamen utplurimum hoc tempore ſe prodit: hoc eſt in florentiſſima ætate, quâ ſanguis maximé abundat, & plerumque acrimoniâ peccat: ob intemperatum non ſolum victum, ſed quia in genere circa ſex res non naturales magnos errores perpetrant: copiâ autem ſanguinem hic maxime peccare videtur, quoniam vaſa hoc tempore valde Elaſtica ulteriorem ſui extenſionem vix admit-

mittunt, dum ſanguis interim copiâ, acrimoniâ atque impetu urgens in hæc vaſa, ſuperare valet reſiſtentiam vaſorum & aëris, unde diſruptis ſputum oritur cruentum, cui accedit, quod in iis talem diſpoſitionem ad Phthyſin habentibus ſanguis eſt magis tenuis acris & calidus, qui velocius per pulmones motus, facile tenera & valde Imbecilla vaſa hujus viſceris aperire, erodere, & ſic poſt hæmoptoen exulcerare poteſt.

§. 8. Nec Noxia minoris momenti huic morbo adferre videntur catharri, in genere dicti, vel ſalſorum & tenuium humorum defluxiones ad pulmones: quæ a *Celſo* aliiſque auctoribus deſtillatio a capite nominatur, quæ exinde in pulmones cadit: verum an a capite directé per aſperam arteriam ad pulmones fluat talis ſalſa, acris & tenuis materia, valde dubito, quoniam via nulla datur ex capite per palatum in os vel fauces, nec ex capite in nares pro tranſmiſſione hujus Liquidi, quia foraminula oſſis ethmoidis Implentur Nervulis, membranis & vaſis, verum applauſibilior videtur ſententia, dicere, hoc tempore, Cùm homo catharrali fluxione Laborat, quod abundans tenue Liquidum ex ſanguine defertur ad glandulas, quæ ſui loci ſuperflua Liquida deponunt, ſic a Cerebro per glandulam pituitariam ad venas jugulares, ex interiori ſubſtantia aſperæ arteriæ & Bronchiorum ad pulmones & ſic de Coeteris, ubi in pulmone hærens ſua acrimoniâ vel ſalſedine irritando primo tuſſim producit, tandemque & ſimul erodendo vaſa aperit, ſicque in ſanguinis ſputum, & dein exulcerationem ægrum præcipitat. Vide *Boneth.* tit. de Pthyſi. pag. 657.

§. 9. Ex quibus itaque videmus. Ab una parte pulmones, & ab altera ſanguinem in Cauſa eſſe: dico pulmones, qui vel in prædiſpoſitis aut in aliis talem prædiſpoſitionem non habentibus facile lædi poſſunt, quoniam mollioris ſunt texturæ quam alia viſcera, & ſanguinem ex cordis fonte dextri Immediate accipiunt, qui hætero-geneus vel novo Chylo Imbutus aliquando obſtruendo vel Erodendo dicta mala cauſare poteſt, vel ſanguis in Cauſa eſſe poteſt, quatenus. Copia, acrimonia, atque impetu peccat: Sed imprimis Copiâ, & hinc eſt quod *Hippoc.* dixit hiſce annis

§. 7. enumeratis frequentius tabes fieri, quoniam hoc tempore in utroque ſexu ſæpiſſime plethora peccat: quod Natura tanquam Index in ſequiori ſexu præcipue demonſtrat, quatenus ſingulis menſibus corpus ab onere ſuperfluo Liberat per uterina vaſa (excepto tempore graviditatis) in Nobiliori variis temporibus per hæmorragiam Narium vel hæmorroidalem fluxum, quibus vero interceptis, aliquando ſerius ocius hæmoptoen vel inflammationes & mala ſubſequentia producit. accedit & acrimona biliosa vel ſcorbutica, quæ præſertim in prædiſpoſitis peccat, & augetur, quia viſcera imbecilla, Ingeſta ſua non bene Elaborare poſſunt, hincque varias acrimoniæ ſpecies producunt pro varietate temperiei & indole aſſumptorum; quæ pro ſua diverſitate ſerius ocius pulmones obſtruere inflammare & Exulcerare poſſunt vide *Celeb. Boerhavium* in Libello praxeos de morbis viſcerum debilium & Laxorum.

§. 10. Nec minus in hunc morbum prædiſponere videntur morbi prægreſſi vel Neglecti aut male curati, ut ſunt Pleuritis, Peripneumonia, angina, & multi alii, qui ratione malæ metaſtaſeos hic valde nocere videntur, itaque primo videbimus, quid pleuritis huccе contribuit.

Pleuritis ut unicuique in arte medica verſatis notum ſit, eſt morbus acutus inflammatorius, ſedem habens in membrana Pleura (de vera loquor) quæ membrana contigua valde pulmoni thoracis interiora inveſtit, a qua pulmo exterius ſuum involucrum etiam habet; in qua membrana Coſtas ſuccingente inflammatio ut plurimum in uno rarius vero in utroque Latere hæret, quæ niſi benigna reſolutione vel arte reſolvatur, terminari ſolet in exitus Inflammatoriis morbis communes, imprimis in ſuppurationem, quo quadrat dictum divi *Hippoc.* ſect. 5. aph. 8. ubi dicit: qui pleuritici facti non repurgentur ſuperne in 14 diebus, his in ſuppurationem convertitur. Collecto tunc purê in loco antea inflammato, quod pus Cyſtide quaſi incluſum, ſua acrimoniâ ſenſim natâ corrodendo, exedendo, vel copiâ diſtendendo hanc membranam diſrumpit, unde materia morboſa in cavum thoracis cadendo Empyematis nomine obvenire ſolet, quod niſi intra 40 dies repurgetur

æger

æger in tabem tranſit. Dictante rurſus *Hipp.* ſect. 5. aph. 15. etenim niſi materia hæc Critica Evacuatione vel arte inſtituta e corpore ſenſim eliminetur, tunc accumulata ibi hærens in calido loco pone cor a quo tanquam perpetuo mobili etiam movetur, non poteſt non inſignem corruptionem & acrimoniam acquirere, quæ pro varia indole ac varia ſubjecti & temporis conſtitutione, ſerius ocius ægrum in Phthyſin prolabi valet; quoniam pulmo immerſus quaſi hâc materiâ acri & aliquando ſanioſâ vel ichoroſâ facile erodi, exulcerari & quaſi colliquari poteſt, imo & cor, (viſcus magis denſum) a tabo purulento acri vel ichoroſo ita infectum vidi in cadavere diſſecto a *Clariſſimo* & *Celeb.* viro & ſummo honore perſequendo meo præceptore *B. S. Albino*, ut fere omnis fibroſa ſubſtantia uſque ad ventriculum dextrum eſſet conſumpta.

§. 11. Nec minus in hunc morbum ſymbolam ſuam conferre videtur peripneumonia: morbus certe acutus & velociter decurrens, qui ſi ad ſtatum pervenerit; remedium niſi repurgetur non admittit, ſed vel in ſuppurationem, vomicam ſuffocantem, vel lente & Latenter Conſumentem, aut in Empyema terminari ſolet: quibus niſi repurgentur; via panditur certiſſima ad Phthyſin. Sic quoque peripneumonia metaſtaſi inominata ex alio morbo & imprimis ex angina producta, quæ ab *Hipp. Sect.* V. ap. X. periculoſa valde habetur: dicit enim: quibus ex angina ad pulmones, mali fit Converſio, illi intra 7 dies moriuntur: ſi vero hos Effugerint purulenti evadunt. Ubi de illa ſpecie quæ Κυνάγχη dicitur præſertim loqui videtur, in qua inflammatio partes internas Laryngis occupat: nam vel purulenta materia ex abſceſſu rupto in pulmones deſcendens, eos aliquando ita obruere poteſt, ut æger ipſo momento ſuffocetur, vitales ſcilicet vias inſpirationis obſtruendo, ſanguiniſque trajectum per pulmones ſufflaminando, unde Cor dextrum Sanguine obruitur, & ſic æger quaſi ſtrangulatus perit. Vel ſi materia purulenta parca copiâ in pulmone cadat, & æger inde non repurgetur, tunc ſenſim foveas Exulceratas apertas vel tectas efficere valet. Vel mate-

te-

teria adhuc cruda, metaſtaſi ſymptomatica aliquando ad pulmones deducitur, quæ materia ſua malignitate ita obſtruere & inflammare valet pulmones, ut ante 7 diem a tranſlatione materiæ numerandum, aliquando intereant, vel his devictis ſuppurati fiant, ſubacta ſcilicet materia cruda & mutata in unum homogeneum liquidum pus dictum: quod vel membranâ tanquam Cyſtide Incluſum, pulmonis interiora Conſumit; ſuæque materiæ Corruptæ partem Liquidis tranſeuntibus communicat, unde Phthyſis cum ſuis ſymptomatibus abſque purulenta excretione ex vomica tecta exoriri poteſt: Vel hæc materia tam acris aliquando eſt, ut membrana illa erodendo, exedendo, vel copiâ diſtendendo rumpetur; & tunc vel in cavitatem thoracis decidat materia purulenta, vel in Laryngis tubos cum ſuffocatione, vel ſenſim cum tuſſi per anacatharſin rejicitur; dum interim Corpus in miſerum ſtatum Conſumptionis expoſitum ſit.

§. 12. Huc referri etiam poteſt Hæmoptyſis, a quacunque Cauſa exorta & male per ſtiptica adſtringentia curata: etenim, accidit aliquando, ut ob metum delinquentis ægri, quidam fortiſſima illa adſtringentia ſaturnina dicta exhibeant, quæ quidem miram vim habent contrahendi & adſtringendi, ſed vix in corpore huic ſcopo inſervire poſſunt, quam cum ſummo noſtræ vitæ diſcrimine: quoniam vaſa nimium adſtringendo, ſanguinemque quaſi coagulando vel nimium incraſſando terribiles morbos & imprimis pectoris producit: quatenus circuitum ſanguinis per pulmones retardat, dypſnœam aliaque mala excitat, dum interim materià hæc incraſſata & quaſi coagulata vulnus Cicatrice quidem obducit; ſed ſenſim materia hæc ibi hærens ſub Cicatrice acris fit, & in materiam purulentam abit; quæ ibi collecta ſibi cyſtidem format, vel in ulcus apertum degenerat.

§. 13. Nec prætereunda videntur variolæ, ſcabies, & alia exanthemata corporis prægreſſa & male adminiſtrata: quæ vel metaſtaſi ſymptomatica, vel externis medicamentis repercuſſa, aut internis in ſua Efflorеſcentiâ debitâ ſufflaminata ad pulmones ruere valent, ibique infarciendo, ſtagnando & putrefa-

faciendo pro varia indole materiæ in tuberculos Schirroſos, vel in vomicas exulcerantes tranſire valet: tales autem exulcerationes a variolis factas eſſe, ſtatuit *Derebecque* Obſerv. 104. ubi dicit: *quotquot variolis ſiccatis non purgati fuerunt infantes, inciderunt in graves morbos; Hydropem, Phthyſin &c.* imo obſervationes variæ hoc teſtantur: vide, M. n. curioſa. decur. 3. anni 4. Obſ. 1. ubi refertur, quoſdam ex variolis in tuſſim ferinam, & hecticam Phthyſin incidiſſe, ſic *Tulpius* in ſuis, Obſerv. lib. 4. obſ. 52. memorat in quibuſdam a variolis eroſes fuiſſe pulmones & hinc ſuccubuiſſe. Imo & *Fred. Hofmannus* tomo 3. Med. rat. Sect. 1. aph. 10. Caſum allegat Sereniſſimi Principis Saxoniæ poſt variolas defuncti, in cujus cadavere aperto invenit integrum Lobum pulmonis Conſumptum, ac materiam corruptam purulentam & fœtidam in Cavo thoracis Effuſam: Sic exortam Phthyſin a Scabie per Linimenta retropulſa in Monacho videre eſt apud *Bonethum* titulo de Phthyſi.

§. 14. Imo & concretio pulmonis cum Pleura, (ut ſæpe a pleuritide prægreſſa fit) huic morbo anſam dare videtur; quatenus actioni exſpirationis plus minus obſtat, etenim Pleuræ adhærens pulmo, non ita collabi poteſt ac in iis quibus penduli hærent, hinc etiâm veſiculæ aëriferæ magis expanſæ manent ab aëre ſemper intus contento, quam in ſtatu naturali, quo fit, ut via Pandatur majoris confluxus humorum, unde levi de cauſa ſtaſes fieri poſſent, exinde obſtructiones, inflammationes vel exulcerationes.

Viſis itaque cauſis proegumenis: ad procatarticas tranſeamus; quas multi titulo 6. rerum non naturalium in 6 claſſes dividunt, nos vero commoditatis cauſâ in 4 Claſſes digeremus, & ſic videbimus quid 1°. ingeſta, 2°. geſta, 3°. Retenta & excreta, 4°. applicata ad dirum hunc morbum producendum cum prædictis jam cauſis valent.

§. 15. Inter ingeſta 1°. huc refertur aër, qui (teſtante *Hippocrate* Libro de flatibus pag. 296.) ſummæ utilitatis eſt vitæ & producendis morbis pronus; dicit enim, *mortalibus hic tum vitæ, tum morborum ægrotis cauſa eſt, & tanta ineſt*

 omni-

omnibus corporibus ~ *neceſſitas*, *ut ſiquidem aliis omnibus & cibis & potionibus quis abſtineat*, *duos tamen* 3 *vel plures dies poſſit vitam ducere*, *at ſi quis* ~ *in Corporis vias intercipiat*, *vel exigua diei parte homini ſit pereundum.* Ex quibus itaque videmus aëris Inſpirati Summam Neceſſitatem non ſolum, ſed exinde etiam pulmones aëris Injuriis præ reliquis viſceribus eſſe expoſitos: qui etiam vitia in aëre hærentia aliquando facile experiuntur: & imprimis ratione Contagii; Phthyſis enim eſt morbus Contagioſus vide *Laſ. River.* Cap. 7. Lib. 7. Sed miaſma illud quod Phthyſicus exhalat & aëri communicat, magis vim ſuam malignam exercet in eos qui ſunt ejuſdem proſapiæ vel ex eodem ſanguine nati, imo infantes & qui teneræ ſunt Conſtitutionis facilius afficiuntur, quia pulmo & vaſa iis magis tenera & debilia ſunt: imo vim hujus contagii teſtantur obſervatores, qui affirmant, tale contagium per aliquod temporis ſpatium latuiſſe in veſtibus, cubiculis, lectis atque ſtragulis; quod contagium, cum alius tali lecto incubuerat aut veſtes induxerat, Phthyſi corripuerit, & infecerit. Sic apud *Cœlium Rodiginum* legitur; Titum Imperatorem hac ratione a fratre Domitiano Phthyſi deſperatâ laborante fuiſſe infectum.

§. 16. Vel aër peccat quatenus eſt valde frigidus, gelidus, vel ſubito ex calido frigefactus: Unde vaſa pulmonalia magis contrahuntur & quaſi conſtringuntur, hinc liquida non ſatis perfecte tranſire valent, ſed quaſi coagulata ſubſiſtunt, unde obſtructiones, inflammationes & plura ſymptomata ex naturâ materiæ & vi vitæ produci poſſunt, frigida enim ſunt inimica pectori monente *Hippoc.* Sect. 5. aph. 24.

Idem aër Nebuloſus frigidus craſſus, humidus & paluſtris hic Nocet, quatenus laxat, ſolvit vel debilitat fibroſas pulmonales partes, unde congeſtiones materiæ ſeroſæ ad pulmones, quoniam idem aër totum noſtrum corpus ambiens, poros occludendo & hinc perſpirationem prohibendô generat colluviem ſeroſam vel aggeſtionem inutilium humorum naturaliter e corpore excernendorum, unde debilitatô & laxatô pulmone facilis hujus materiæ in iis depoſitio; quæ morâ aëris fa-

facta, aliquando partes teneras pulmonis erodere & exulcerare valet.

Idem aër ex oppoſito nimis calidus æſtuans & ſiccus huc conferre videtur, quatenus humores tenuiores auferendo, & lentiores immeabiles congregando in minoribus vaſis obſtructiones, inflammationes & alia inde ſequentia mala producere valet. etenim perſpirabili aucto partes liquidiſſimæ a ſanguine auferuntur, quæ partibus ſalinis terreſtribus & oleoſis commiſcendæ requirebantur, unde liquido hoc adempto ſanguis craſſeſcit & acris fit, qui rurſus obſtructioni inflammationi vel & putrefactioni pronus eſt.

Vel huc contribuit aër gravis & denſus, qui Canales pulmonis nimium premendo earum diaſtolen impedit, unde aliquando obſtructiones & varia inde conſequentia mala Phthyſi producendæ apta exoriri poſſunt.

Levis aër e contra vaſorum Elaſticitatem lædendo, ob minimam preſſionem producit extravaſationes humorum, nam in Vacuo Boyleano animalia ſi exponantur, diſtenduntur, vaſaque expanduntur, idem per Experimentum ope cucurbitæ inſtitutum videmus: ubi Liquida imo ſanguis ipſe ſæpe exit ob minutam preſſionem in vaſa, unde ex levi aëre errores loci, obſtructiones, inflammationes & exinde ſuppurationes: idem videmus in pulmone debili laborantibus, qui, ſi altiores montes adſcendant, ſanguinem aliquando ſpuunt.

Tandem huc refertur aêr fumis mineralibus metallicis aut aliis vaporibus acribus, ut ex ſulphure, arſenico, vitriolo, antimonio, calce viva & ſimilibus effluviis inquinatus; quibus vaſa pulmonalia conſtringi, erodi, vel liquida coagulari poſſunt, quod Chemici in ſuis operationibus ſatis abunde non ſine Noxia experiuntur.

§. 17. Sua quoque noxia adferunt cibus & potus, qui quantitate vel qualitate ad morbum hunc producendum peccare poſſunt: *imo* quantitate: copia enim nimia ingeſtorum tam alimentorum quam potulentorum extenditur ventriculus, qui mire nervis ſcatens convellitur & concluditur, unde vaſa comprimuntur, adeo ut ſuccus gaſtricus non poſſit depluere in ca-

vum ventriculi, ergo cibus manet immutatus & rareſcit calore, qui ulterius expandendo ventriculum diſrumpit, vel ſurſum materiam contentam per vomitum ejicit, hacque ratione a diſtenſione nimia motus viſcerum thoracis plus minus impeditur, & ab aortæ ſubjacentis compreſſione in partibus ſuperioribus inducitur quaſi plethora, quæ in vaſis pulmonalibus obſtructiones, inflammationes, rupturas & ſimilia mala producere poteſt.; Vel ſi jam in corpore maneat cibus indigeſtus, producit cruditates, quia bene digeri & ſubigi non poſſunt, hinc cacochymiam in corpore producunt, quæ ſua acrimonia rurſus tragoedias in hunc morbum ludere poteſt.

Sic & inedia e contra etiam ſua mala ſummopere adfert, quatenus actiones vitales, dum vigent, continuo requirunt novum chylum, quo vero intercepto ac denegato; agunt in partes continentes & contentas, eas deterendo & conſumendo, humorumque craſin ex tenui in craſſum & ex blando in acrem bilioſam ſalinam mutando; quæ quantum obſtruere, erodere, & tandem exulcerare poſſunt partes pulmonis, unicuique credo ſatis apparet: Hinc melius eſſet, ſi ſanitati ſuæ conſulerent, ut Exemplum Alexis ſequerentur; qui apud *Athenæum* Libro 10. Cap. 5. ait: *quam ſuave eſt omne mediocre? Ego neque ſupra modum cibo onuſtus abeo nunc, neque inanis: ſed ſuaviter me habens.*

2do qualitate obeſſe poſſunt eſculenta, ubi talia aſſumuntur, quæ difficulter ſubigi poſſunt, ut ſunt Lardum, piſces ſaliti, carnes pingues facile ranceſcentes, ſic & ſulmo vel alia, quæcunque fumo aut ſale indurata ſunt; vel ea quæ nimis viſcoſa ſunt, ut caſeum recens, fabæ, & alia frumentacea ſemina, nimis diu aſſumpta; quæ chylum viſcoſum producendo in cauſa ſæpe ſunt obſtructionis & corruptionis, vel quatenus in genere cacochymiam producendo, dicta mala augere poſſunt.

Imo & potulenta qualitate peccare poſſunt, ut ſunt ♎ fermentati deſtillati, rectificati vel cum calidis aromatibus digeſti vel deſtillati, ut ſunt ♎ illi aromatici; veluti aqua vitæ matthioli &c. ſed præſertim ♎ vini aut Juniperi; quorum abuſus hiſce in terris frequens valde eſt cum effectu multorum, & imprimis conſequentium chronicorum morborum: etenim, obſervatione

vatione frequenti comperimus, eos, qui paulo liberalius potationi ſpirituum ardentium indulgent, incidere in Hydropes, atrophias, anorexias, Phthyſes, & in morbos ſoporoſos; etenim potus illi inebriantes ſanguinis motum accelerant, ſicque majori copia & velocitate ad caput delatus producit aliquando apoplexiam, ſi ad pulmones hæmoptoen: vel potus hi peccant quatenus tenuiſſimum & blandiſſimum humidum e ſanguine conſumendo, reliquos humores inſpiſſat, & quaſi coagulat, vaſaque præterea rigida & contracta efficit, unde obſtructiones, exulcerationes, tumores ſchirroſi, polypoſæ concretiones & alia inde ſequentia mala oriri poſſunt: tandem & potio aquæ frigidæ vel gelidæ infeſta habetur, præſertim ſi ab æſtuante homine aſſumatur, quæ Elaſticitatem vaſorum augendo, humoresque incraſſando obſtructiones terribiles ut ſunt Pleuritis peripneumonia & ſimilia mala excitare valet, quæ, quantum in hunc morbum nocere poſſunt, in prioribus jam vidimus.

§. 18. Ad res non naturales etiam refero medicamenta acria, rancida & valde calefacientia, quæ ſtimulo ſuo ſanguinis motum augendo, ejuſque craſin ex tenui in craſſum, ac ex blando in acrem pervertendo nocere poſſunt: quo & venena refero, quæ ſanguinem coagulando vel vaſa conſtringendo peccant; inter quæ lepus marinus cœcâ proprietate id præſtare videtur.

§. 19. Inter geſta pertinent nimius motus vel quies tam animi quam corporis: nimius autem corporis motus auget ſanguinis venoſi accelerationem verſus cor & pulmones, nam muſculus dum agit vel ſe contrahit ſanguinem venoſum exprimit, hincque a nimio motu citius etiam ſanguis derivatur ad cor, quod etiam a ſtimulo in celeriorem cum arteriis provocatur contractionem, unde in pulmones aliquando vaſorum rupturas producere poſſet, etenim accidit aliquando videre in equis a magno curſu defatigatis, ut vas rumpetur & ſic ingens hæmorrhagia producetur; vel aliquando talis motus exceſſivus errores loci producit, hinc inflammationes & ſimilia conſequentia mala Phthyſi producendæ apta: ſic viſus eſt Canis ve-

naticus, qui non amplius potens currere, ſe abſonderat in ſpelunca quadam, qui inventus extus niger apparebat a gangræna jam facta; intus vero invenere omnem ſanguinem in vaſis ſubcutaneis, ex quibus itaque liquido conſtat; Motus nimios ſumma quoque noxia in hunc morbum adferre poſſe: vel motus nimius peccat, quatenus humores noſtros acres facit; motu enim aucto augetur quoque calor, unde bilis magis accenditur & acris fit, ſic & ſales & olea naturaliter blanda, acria fiunt, imo tota maſſa ſanguinea magis inſpiſſatur, quæ, quantum obſtruere & exulcerare poſſunt, unicuique ex facili apparet. Huc referuntur etiam exercitationes corporis Nimiæ & graves, ut nixus laborioſi parturientium, elevationes graviorum ponderum, luctatio, ſaltus, ictus & prolapſus in pectus, vociferatio, tuſſis, cantus, vomitus & ſimilia: quibus edendis pulmo ſummos nixus patitur a ſanguine minus recte tranſeunte; quia aëre incredibili copiâ hauſto & retento veſiculæ aëriferæ expanduntur, hincque vaſa ſanguifera diſtrahuntur & anguſtiora fiunt, unde obſtructiones inflammationes & mala inde conſequentia exoriri poſſunt, vel aliquando vaſa diſrumpantur & hæmoptoën producit, & hoc quidem præcipue accidit iis, qui tubicines dicuntur, qui honoris gratiâ adeo intendunt ſonum, ut vel hernioſi fiant vel ſanguinem ſpuant; vide Obſervat. *Diemerb.* 66. unde vaſis apertis vel obſtructis & inflammatis ſumma inclinatio in exulcerationes.

§. 20. Nimia autem quies econtra peccat: quatenus Viſcera vel fibras muſculares debilitando, Languidum efficit humorum motum, hinc inertia & quaſi vappeſcentia Liquidorum, Cruditates, Cacochymia &c. producuntur, unde ſtaſis circulantibus Liquidis introductus, tandem in Inflammationes, ſuppurationes, & ob acrimoniam junctam in ulteriorem exulcerationem degenerare valet.

Huc referuntur porro ſomnus & vigiliæ modum excedentes; ſomnus enim Nimius liquidiſſima conſumit, unde ſanguis lenteſcit & inſpiſſatur, tamdemque perſpirationem prohibet,

ex

ex qua augetur humorum moles, exinde acrimonia , unde ſanguis ſic diſpoſitus ſua quoque Noxia in hunc morbum adferre poteſt.

Sic e contra vigiliæ modum excedentes peccant, quatenus Spiritus, ſubtiliſſimum illud liquidum, e corpore Conſumunt; ſicque coctiones turbandô, Cruditates producunt: nam nullum Viscus aut glandula eſt in corpore ad quas non venit nervus, hinc conſumpto ſpiritu coctio quoque impeditur: præteraque ſanguine Liquidis tenuiſſimis ac blandis privatô, neceſſé eſt partes reliquas incraſſari & acres fieri, quæ ſpiſſitudinê & acrimoniâ rurſus ſuàs tragœdias in hunc morbum ludere poſſunt.

§. 21. Tandem ex hac Claſſe animi pathemata refero, tam calida, quam frigida dicta: prioris generis ſunt ira, Excandeſcentia, vindictæ &c: quibus ſanguis aliique humores majori velocitatê moventur quam in ſtatu naturali: ſic videmus aliquando ab ira vel vindicta faciem quibusdam tumere & rubéré, dum interim aërem minus expirant, unde vaſa pulmonalia in rupturæ vel obſtructionis periculô exponuntur, exinde corruptio vel exulceratio.

Imo animi affectus, frigidi dicti, huc conferunt, qualis ſunt triſtitia, mæror, metus, invidia, deſperatio &c. quæ priora reſpirationem videntur retardare, quoniam triſtes & meticuloſi facillime & ſæpe in profundiſſima ſuſpiria cadant: in genere quoque hæ affectiones humores lentius commovent, unde inertia & ſtagnatio humorum, ac priora dicta.

§. 22. Huc quoque referuntur retenta & excreta: quæ, quantum ad morbos producendos conferunt, ex utiliſſimo Sanctorii libello ſatis apparet: ſpectant huc variæ excretiones conſuetæ ſuppreſſæ vel imminutæ; veluti fluxus menſtruus in ſexu ſequiori, hæmorroidalis vel Naſalis in Nobiliori ſuppreſſi vel imminuti, unde non ſolum augetur humorum moles, ſed hac ratione (inductâ Plethorâ & acrimoniâ quadam junctâ) Natura per modum metaſtaſeos materiam ſuperfluam e corpore exernendam ad pulmones transfert, quæ ſua copiâ, acrimoniâ atque impetu Noxia in hunc morbum adferre poteſt. Imo *Mortonus lib.* 3°. Cap. 9°. in Mulieribus uſitatiſſimam originem Phthyſeos

ſeos agnoſcit menſes obſtructos: ſic Phthyſin a ſuppreſſis menſibus exortam memorat *Joh. Freynd* in Emmenologia ſua pag. 108. & *Hippocrates* Lib. 1°. de morbis mulierum pag 590. ſcribit: *quibusdam mulieribus menſes bimeſtres in uteris exiſtentes ad pulmonem recedunt, & ubi intercepti fuerint, omnia patiuntur, quæ in tabe dicta ſunt:* ejuſmodi exemplum legi poteſt apud *Proſp. Alpin.* in lib. de med. method. pag. 672. & apud *Bonethum* titulo de Phthyſi: huc refertur quoque fluxio lochiorum in puerperis ſuppreſſa, quæ, quanta mala & terribilia Phœnomena producat, ſæpe quædam miſeræ mulierculæ magno ſuæ ſanitatis & aliquando vitæ diſpendiô experiuntur; etenim materia hæc in corpore retenta & acris facta, aliquando ruit ad caput & producit Phrœnitidem, apoplexiam &c. ſi vero ad pectus ruat; ob materiam acri qualitate præditam, teneras pulmonis partes obſtruit. erodit, & tandem exulcerat, & ſic veram Phthyſin producit.

Inter hanc quoque Claſſem refertur miſſio ſanguinis certis temporibus conſueta ac repetita, poſtmodum vero neglecta: nam conſuetudo altera natura eſt, hinc idem efficit ac evacuatio naturalis ſuppreſſa: tandem huc referuntur fonticuli, ſetacea, & ulcera ſordida tam vénérea quam ſcorbutica vel cujuscunque generis ſunt, nuper pus, ſaniem, aut aliud quid ſtillantia, ſubito occluſa: quæ materia hac de cauſa in corpore retenta & ad pulmones delata, eos facile arrodit vel exulcerat.

Sic & Excreta hic peccare poſſunt, veluti excretiones alvi, urinæ, ſudoris, perſpirabilis materiæ, vel ſalivæ nimis auctæ: quibus excretionibus, humorum partes liquidiores ex corpore ſubducuntur, dum interim craſſiores intus relictæ, & a Blandis ac tenuiſſimis deſtitutæ in obſtructiones, inflammationes & exinde in ſuppurationes pronæ videntur.

§. 23. Ultimam tandem Claſſem rerum non naturalium claudunt Applicata: ut inprimis aër frigidus, aqua gelida, vel nix partibus thoracis applicata; quæ perſpirationem prohibendô, vaſorumque ſyſtolicam actionem augendô, aliquando periculoſas obſtructiones in partibus interioribus excitant: quod etiam *Clariſſ. Fred. Hofman* teſtatur. dum med. rat. tomo 2°. ſect. 3°. cap. 7. ita diſſerit: *vehemens frigus id habet incommodi,*

di, *ut fortiori fibrarum & vaſorum ſtrictura ac compreſſione, humorum motum ab ambitu corporis magis ad interiora urgeat ac convertat, & æquabilem atque per vaſa minima exteriora liberum ſanguinis & humorum circuitum impediendo, graves & periculoſos in partibus preſertim debilioribus infarctus, vaſorum Repletiones & morbiferas ſemper ſtaſes & ſtagnationes Efficiat*: quod ſi hæc in pulmone contingant, quis non videt, ob teneram & mollem quam habet hoc viſcus ſubſtantiam, aliquando veram Phthyſin exoriri poſſe? huc quoque refero comprimentia externa: ut ſunt V. G. arcta veſtimenta, vel ligaturæ ſtrictiores pectori applicata; quæ thoracis motum in Reſpiratione lædendô cum prædictis cauſis mala dicta producere poteſt.

Tandem huc referuntur Ictus, Caſus, Contuſiones, & Vulnera quocunque modo facta & cavum thoracis penetrantia, quæ ſua Noxia in hunc morbum pariunt, quatenus Hæmoptoën aut Empyema & inde Natam Phthyſin producunt: etenim vaſis ſanguiferis apertis & diſſectis: neceſſe eſt ut Sanguinem plus minus fundant, qui ſi in Cavitate thoracis maneat; quod ſæpe fit ob ſubitam & intempeſtivam vulneris conſolidationem in empyema degenerat; quoniam materia extravaſata, acris fit, quæ partes teneras Inflammando, rodendo & deſtruendo exulcerat: & ſic veram Phthyſin pulmonalem excitat; vel quatenus vaſis pulmonalibus reſeratis ægrum in Hæmoptoën & exinde in exulcerationem præcipitat. Sic Phthyſin a vulnere pectoris inductam refert *Bonethus tit.* de Tabe Obſ. XV. Lib. 2. Sect. 7. ejuſmodi Exemplum memorat *Diemerbroekius* Libro 2°. Anat. Cap. 13. de Ruſtico quodam 22. ante obitum menſibus Ictu Cultri vulnerato in thoracis Latere ſiniſtro; cum Effluxu materiæ fœtidæ, purulentæ ad mortem uſque, qui tandem apertus & Luſtratus exhibuit pulmonem in Vulnerato latere pene conſumptum, adeo ut fere dixiſſes in eo Latere unquam quicquam pulmonis fuiſſe: ex quibus itaque videmus Vulnera thoracis ad triſtiſſimi hujus morbi exortum multum conferre.

Hiſce itaque viſis: neceſſe eſt ut cauſam proximam contemplemur.

§. 24. Ex cauſis itaque dictis videmus, Cauſam Phthyſeos pulmonalis proximam eſſe ulcus pulmonis, ſive ſolutionem continui, cum humorum a naturali Charactere degeneratione; a quo ulcere integra aliquando pulmonis ſubſtantia conſumitur, cum extenuatione totius Corporis a febre lenta, tandem in Hecticam degenerante; quæ febris lenta, continua, aliquando intermittentibus juncta, originem ducit a materia purulenta & vitioſa, maſſam ſanguinis inficiente & corrumpente; quatenus materia hæc morboſa ſanguinem ex blando in acrem, & ex homogeneo in hæterogenum liquidum commutat, etenim corrupta & putris illa materia ſanguinis craſin diſſolvit, & producit Cacochymiam tractu temporis inſanabilem cum ſumma acrimoniâ, unde a tali ſanguine impuro quoque ♌ impuros & acres ſecerni neceſſé eſt, qui ♌, ut & ſanguis acris, partes ſenſiles atque motrices, ut imprimis Cor & Vaſa ad intenſiorem Contractionem Provocandô, febrem illam producit; quæ tenuiſſimos humores e corpore ſubducendô Nutritionem ſenſim impedit, dum tractu temporis eousque ſe figit in Corpore, ut omnia Liquida, imo ipſam pinguedinem & medullam oſſium fundat & diſſipet, unde ob pertinaciam ac profundas quas fecit in corpore radices, Hectica ſive Habitualis nuncupatur: ex quibus itaque videmus febrem hanc hecticam non eſſe morbum primarium ſed ſecundarium, quatenus originem ſuam debeat labi partibus ſolidis inhærenti, ideoque eſt febris quaſi ſymptomatica a priori morbo exiſtente producta.

CAPUT TERTIUM.

De Diagnoſi.

§. 25. Signa hujus morbi diagnoſtica ſunt duplicia, quorum alia imminentem, alia præſentem Phthyſin declarant: Imminere hanc affectionem videtur, ſi talia præceſſerint, quæ inter Cauſas hujus morbi antecedentes recenſuimus: & imprimis ſi hæc accidant Corpori Cacochymico, Scorbutico vel male Conformato, cum ſignis ſuppurationis Incipientis; ut

V. G.

V. G. in Phthyſi oriunda a peripneumonia prægreſſa, in qua Suppuratione Inchoandâ natura magis febrem auget & excitat, quæ ſuppuratione factâ rurſus decreſcit cum Inducto horrore inordinato & frequenti, ob purulentam materiam jam factam, quibus horroribus etiam jungitur reſpiratio difficilis anheloſa & parum dolorifica cum tuſſi moleſta; quæ ſigna, ſi medico appareant, de Phthyſi ſummopere metuere debet: imo *Hippocrates* in Coacis prænot. textu 17. hoc jam præmonuit & ſcripſit, ubi dicit: *frequens horror & -^- difficultas in doloribus tabis indica ſunt*: denotat autem, materiam purulentam jam factam eſſe; quæ ſua acrimonia partes membranoſas & nervoſas vellicandô & pungendo haſce commotiones vel horrores producit: ſic quoque ſi hæmoptoës prægreſſa, aut congeſtiones materiæ in pulmone vel pectore tragœdias in hunc morbum ludunt; tunc quando in ſuppurationem abeunt, æger de horroribus ac tuſſi moleſta plerumque querelas agit, ſic quoque ex empyemate per ſua apparentia ſigna: quibus omnibus itaque a prudenti medico in ægro obſervatis, ipſi naſcitur ſtatim occaſio, ut ad averruncandum Minax hoc malum Cito remedia adhibeat; ne malum hocce radicum in modum proſerpendo & ſolidas partes inficiendo, poſtea omnem Curationis ſpem excludat: imo in initio huic morbo occurrendum eſſe jam monuit *Celſus* Libro 3. Cap. 22. ubi dicit: *quod ſi mali plus eſt, & vera Phthyſis eſt, inter initia protinus occurrere neceſſarium eſt: neque facile enim hic morbus, cum Inveteraverit, Evincitur*: hinc convenit carmen illud ſubjungere: *Principiis obſta, ſero medicina paratur, dum mala per longas invaluere moras.*

§. 26. Signa præſentis Phthyſeos, rurſus duplicia ſunt; quorum alia morbum progredientem & adhuc mitiorem oſtendunt; alia quæ morbum jam confirmatum & deteriorem denuntiant.

Prioris generis ſigna ſunt imprimis febris lenta continua intermittentibus juncta, cum pulſu parvo & celeri, quæ febris tandem progrediente morbo in hecticam degenerat & nullo modo intermittit, ſed præſertim poſt cibum aſſumptum ac nocte exacerbari ſolet, cum pulſu aucto & celeri, ſed tamen

debili, accedit & rubor genarum, qui præſertim poſt cibum aſſumptum exoriri ſolet, qui forte ex eo fit, quod hoc tempore dum chylus crudus pulmones eſt tranſiturus cum reliquo ſanguine venoſo, cor dextrum magis ſtimulatur, & major motus concitatur ſubactioni chyli per pulmones vitiatos transmiſſuri, unde itaque ob majorem motum febrilem Caloris major fit exceſſus; Cum quo exceſſu Caloris etiam pulſus velocior & major fit, qui cum diminutione Caloris rurſus minuitur, uſque dum in eum ſtatum redigatur in quo fuerat, antequam Cibus aſſumptus erat. Vel rubor forte ex eo excitatur, quod ſanguis venoſus ad cor dextrum delatus plus minus eo reſiſtentiæ patitur, hincque in vaſis faciei copioſior quam naturaliter retinetur: hiſce jungitur tuſſis aucta & quandoque valde moleſta, cum rejectione materiæ purulentæ albæ, flavæ, vel ſubviridis, imo aliquando ſtriis ſanguineis mixtæ, accedit & hoc, quod ægri ſimul de dolore gravativo pectoris querunt ac moleſta & difficili reſpiratione; quæ etiam poſt cibum aſſumptum augeri ſolet, ob vitiatos vel Infarctos pulmones, qui chylum Crudum non facile ſubigere poſſunt, unde naturæ molimine febris excitatur; hiſce jungitur tandem ſudor poſtquam febris de ſua vehementia remiſit, qui diurno tempore exiguus ſaltem non tam copioſus quam Nocturno eſt, qui ſudor eſt craſſus, viſcidus & unctuoſus ac odorem ſpirat talem, qualem exhalare deprehendimus ex Lacte dulci jam acido facto, imo hujus febris Indoles eſt, ut plerumque ſine ullo frigore crudeſcat, ſed e contra calore acri juncta eſt, qui Calor tamen ab ægro ſine magno incommodo tolerari poteſt: alvus utplurimum ſegnior iis eſt: urina naturali Colore referta vel magis rubicunda; appetitus multum eſt Imminutus & aliquando proſtratus, ſitis vero aucta, quæ bina Phoenomena ex eo produci puto; quia febris illa hectica ſolvendô & diſſipandô Liquida noſtri corporis, excretiones & ſecretiones turbat, ac liquida noſtra ex blando in acre pervertit. Si vero Phthyſi ex vomica pulmonali factâ æger laborat, tunc ſigna non tam Clara ſunt, etenim (dictante *Tulpio* Lib. 2. Obſ. 10.) *Latet hoc vitium inter Initia adeo Clanculum ut vix ulla ſui proferat Indicia; præter tuſſiculam pri-*

primum Siccam, ſed mox humidam; qua aliquamdiu continuante: Trahitur difficulter ~; *deficit anima & Emareſcit paulatim Corpus: Licet interim, nec pus, nec ſanguinem præ ſe ferant ſputa: ſed ſi rumpatur, nec opinanti, vomica: occiditur dictum ac factum homo. Vel ſi jam manſerit aliquamdiu ſuo exitio ſuperſtes: conſumitur tamen lente a febricula; Sive ob pus, vel ſanguinem per thoracis interiora Effuſum.*

§. 27. Signa morbum Confirmatum deſignantia prioribus Clariora ſunt: etenim febris Hectica cum ſuis ſymptomatibus magis intenſa eſt; quibus medicus non ſolum ſed & ipſum vulgus Phthyſin adeſſe ſciat: dictante *Aræteo Cappad.* Lib. 1. cap. 8. ubi dicit: *Si quis enim vel Plebejus viderit hominem pallentem, Imbecillem, tuſſientem, & macie confectum, hunc vera φθωῇ laborare pronuntiat.* Quæ Phænomena etiam maximé hoc tempore apparent; pallent autem & imbecilles ſunt: quia ſanguis & reliqui in corpore humores colliquantur, & hinc a ſudoribus diſſipantur, ob Calorem illum Hecticum, qui omnia ſolvit & dein corpus exaridum vel exſuccum reddit: imo & tuſſiendo malum hocce ſe prodit, quæ aliquando moleſta & quaſi Sonora, aliquando vero commoda eſt, cum excreatione materiæ purulentæ, quæ ratione quantitatis & qualitatis varia eſt, vel eſt alba, flava, ſubinde ſubviridis plerumque fundum petens, quod tamen non eſt ſignum certiſſimum; nam in catharroſis & rheumaticis ſæpe ſputa rejiciuntur, quæ fundum petunt; quod tantum dependet a majori minorive aëris inſinuatione, vel ſputa hæc apparent aliquando ſubſalſa vel ſubdulcia, vel fœtida ſi igni imponantur: imo ratione quantitatis variant, tamen hoc tempore plerumque copioſiora ſunt, quam in morbi initio & progreſſu, imo nonnunquam per tuſſim excreant portiunculas ipſius pulmonis; Vide *Tulpium* in obſervationibus Lib. 2. Cap. 12. Sed hæc variant, prout variant ulcus, tempus & conditio ægri: tandem extrema macilentia ſe prodit, quæ ſemper comes eſt, & pro Effectu febris hecticæ habetur; quæ Liquida ac ſolida noſtra eo deducit, ut excarnata & quaſi excocta videantur: etenim materia purulenta cum reliquis in corpore humoribus mixta, ac febrili æſtu ac-

cenſa conſumit partes noſtri corporis, ita ut ſudoris Effluxu tandem Exareſcant, & faciem ſceleti referant: imo fibræ carneæ ob pinguedinis Conſumptionem Lividiores & duriores fiunt, quæ induratio aliquando eouſque procedit, ut tendines quaſi oſſeam videantur induiſſe ſubſtantiam, urina apparet valde rubra in ſuperficie pelliculâ oleoſâ tecta cum Hypoſtaſi furfuracea in fundo, morbo tandem ad finem vergente, ungues Lividæ & incurvæ apparent & facies exoritur *Hippocratica*: quam expreſſit citatus auctor, Libro prænotionum pagina 36. ubi dicit: *fuerit autem hujoſmodi naſus acutus oculi cavi, tempora adſtricta* &c: quæ facies in hecticis vel Phthyſicis apparens, æque malum ſummum eſt ac in morbis acutis, de quibus *Hippocrates* ibi Loqui videtur; accedit tunc plerumque alvi fluxus incompeſcibilis cum depoſitione materiæ vel putridæ corruptæ. Vel aliquando inodoræ, quæ vel ſummis aliquando torminibus, vel ipſis inſciis ſine ullo ſenſu rejicitur. Tunc & pilorum ſequitur defluvium, pedum & aliquando manuum œdematoſus tumor; ſputorum dejectio imminuta, reſpirationis actio aucta & difficilis; tandem cum Effuſione Lachrymarum Spontanea, ac Sudoris viſcidi ex facie eruptione, placidam ac quietam vitæ clauſulam ponunt.

Hiſce jam dictis: ordo exigit, ut ad prognoſin tranſeamus.

CAPUT QUARTUM.

De Prognoſi.

§. 28. Quod ad mali prognoſin attinet, in genere dicendum eſt, morbum hunc periculo plenum & ſæpe incurabilem eſſe: etenim dictante *Galeno* Libro 4. & 5. de morbis: ac *Proſpero Alpino* de præſag: vita & morte Lib. 5. Cap. 8. *multi & plurimi Phthyſici pereunt: & pauci tantum reconvaleſcunt:* imo *Sydenhamus* pag. mihi 415. dicit: *quod duo trientes fere eorum pereunt: quos morbi chronici jugulant.* Attamen magna datur differentia in prognoſi facienda: nam non idem eſt peri-

cu-

culum, ſed variat prognoſis, prout variant cauſæ antecedentes morbum hunc producentes.

Ratione Cauſarum antecedentium differunt: quod ſc. alia Phthyſis ſit hæreditaria, alia acquiſita: quarum prima eſt omnium peſſima; neque ſananda niſi cum præcautione hemoptoës videatur *H. Boerh. Prax. Med.* §. 1207. altera ſive acquiſita rurſus differt, quod in una ſpecie plus eſt periculi in alio minus; Sic Phthyſis ab hæmoptoë ſine vitio interno præexiſtente, ſed ab externa cauſa producta facilius eſt curatu & minus periculi habet, quam quæ conſequitur morbos Inflammatorios, vel quaſcunque cauſas contagiô, aut Congeſtione materiæ purulentæ peccantes.

§. 29. Imo Phthyſicorum prognoſis etiam variat ratione vehementiæ aut durationis morbi: ſic Phthyſis recens, quamvis periculoſa ſit, & curatu difficilis: tamen curabilis eſt, teſtante variorum auctorum experientiâ: & præſertim ſi æger corpore robuſtô & juvenili præditus ſit, ut & vires non nimis proſtratæ ſint; appetitus ſatis bonus, cum rejectione facili ſputorum ſubalbicantium & minime fœtentium: ubi econtra Phthyſis inveterata nunquam aut raro curatur, ſed curâ palliativâ ad longum temporis ſpatium ſuſtineri poteſt: ſic *Avicenna* memorat de fæmina, quæ ultra 20 annos Phthyſi laboravit.

Ratione ætatis quoque variat: etenim ſenibus periculoſius eſt Phthyſis, quam juvenibus: quia ſenes imbecilliores ſunt, & ut hi liberentur, magna vis requiritur, quæ per tuſſim ac ſputa expurgat: vide *Galenum* libro 5 de locis affectis, & hinc etiam eſt quod *Hippoc.* librô prænotionum pag. 43 dixit, ex pulmonum morbis, concitatas ſuppurationes fere ſenibus mortem inferre: differt quoque pro varia temporis Conſtitutione: ſic tempore verno, vel autumnali, magis periclitantur ægri, quam æſtatê mediâ; quoniam frigidum inimicum eſt pectori & ulceribus; dictante rurſus *Hippoc.* ſect. 5. aph. 20. & 24. quatenus poros corporis conſtringendô noxiam in corpore materiam magis accumulat & retinet: quæ retenta magis exacerbatur cum ulteriori depaſcentia ſolidorum; accedit & hoc, quod ſcil: illo temporê etiam fluxionibus catharroſis plus afficiuntur

quæ

quæ ſingula, quantum præſens malum in pejus ruere valent, unicuique credo ſatis apparet: imo citatus auctor ſect. 3°. aph. x. dicit, *autumnus tabidis malus*: & libro 1°. & 3°. Epidem. dixit: multos hisce temporibus hoc morbô laborantes interimi.

Ratione ſexus hic morbus quoque variat: etenim mulierculæ, aut virgines plus periclitantur, quam viri aut juvenes: quoniam laxioris utcunque ſunt fabricæ ſolidarum partium, hinc quoque tenerior & laxior iis pulmo eſt: qui hac de cauſa etiam citius ab ulcere conſumi poteſt; imo & ob debilitatem, quam utplurimum præ ſexu virili majorem habent, non tam facile expurgari poſſunt: denique (ab omni menſe conſueta, ſed a levi aliquando cauſa intercepta menſtruatione inductá Plethorâ) malum augetur, vel morbo devictó recidivæ imponit metum.

Ratione Eventus quoque differt: ſic aliquando criticé curatur per urinæ vias: quamvis hoc raro fiat; tamen illud factum eſſe, probant Exempla practicorum & obſervatorum, ſic ſi bene memini, clariſſim: & nunquam ſatis honorandum virum præceptorum meum *Ooſterd. Schagt* dicentem audivi; ſibi cum *Clariſſimo Boerhavio* in ægro illud optimo cum ſucceſſu Eveniſſe: qui æger, poſtea per 13 annos ſanus ſupervixit.

Aliquando vero per diarrhæam criticé curatur, ſed quoque raro, nam hac viâ terminatur plerumque ad mortem, ſed ſi vires conſtent & æger juvenis ſit ulcusque recens, tunc forte fieri poſſet.

Vel terminatur aliquando perfecté per veram curationem; aut per deſiderium inexplebile in ægro excitatum: ratione prioris ſatis hoc docere videntur obſervationes auctorum, inter quos *Diemerbroekius* obſ. 30. *Avicenna*, *Bonethus*, & plures alii recentiorum qui hoc in Praxi obſervavere: & ne procul a ſcopo confirmationis abirem; allegam tantum ea quæ clariſſ. *H. Ooſterd. Schagt* in privato Collegio mihi & commilitonibus meis dixit; nempe, de 5 ſuis ægris a Phthyſi curatis & ad priſtinam ſanitatem reſtitutis. ratione poſterioris illud confirmare videtur *Tulpius* lib. 2. obſ. 8°. de fœmina oſtreis perſa-

ſanata: quamvis hæc tamen rariora ſunt.

Aliquando vero terminatur imperfectè: quando adjuvante medicorum auxiliô palliatur morbus; h. e. ulterior ejus progreſſus quantum poteſt avertatur ob denegatam radicalem curationem: vel terminatur ſæpe ad mortem: & præciquè ſi ſit inveterata Phthyſis, in qua pulmones fere conſumpti ſunt, in quibus resarciendis natura deficit & ars. unde tandem ſupervenienle alvi fluxu ac capillorum defluviô ultimam vitæ claudunt horulam.

Tandem & adjungere licet, morbum hunc plerumque eſſe diuturnum & chronicum: quamvis aliquando (ſed tamen raro) ſubito ægrum interficiat, ſic apud *Hippocratem* ad calcem lib. 5. Epidem: habetur Exemplum, de Phthyſi intra 7 diem læthali facta: ſed hæc, ſi fiant, contingunt imprimis Phthyſi morbos inflammatorios conſequenti, hiſce itaque præmiſſis ad curationem me accingo; quæ ex morbi contemplatione etiam ſummam difficultatem parit: nam pars affecta eſt pulmo, qui continuo movetur, ulcus vero ad ſui Curationem requirit quietem; ſic febris requirit humectantia & refrigerantia ob calorem illum intenſum exſiccantem, ulcus vero econtra exſiccantia & parum adſtringentia, quæ ruſus expectorationi obſtant: imo medicamenta ſalvis viribus non poſſunt deduci ad partem affectam, quia debent prius ſubire actionem ventriculi inteſtinorum &c. a qua multum mutantur: imo ob circulationem quæ ſubito fit per pulmones, non poſſunt ſatis remorari ac ſuas Vires exercere: ex quibus itaque videmus malum hoc curatu difficillimum & diuturnum eſſe ſi jam curetur: nam *ſoluta continuitas in pulmone coaleſcit difficulter:* teſtante *ſennerto* tomo 2. Cap. 3.

CAPUT QUINTUM.

De Curatione.

§. 30. Curationem inchoaturus: animum advorto ad pecu-

liaria indicantia: quoniam in omni morbi ſtatu; non una eademque requiruntur remedia: ſed quilibet morbi ſtatus propria ac peculiaria remedia vel indicantia poſtulat: quare tutiſſima medendi ratio forté in eo ſita eſt; ut 1°. medicus ſedulo attendat & interroget morbos prægreſſos, vel quæcunque ſymptomata quæ Phthyſin imminentem demonſtrant; ut hac ratione minax malum præveniatur: quod fit curâ prophylactica, 2°. ut medicus morbô jam præſente reſpiciat non ſolum morbos prægreſſos, ſed etiam ſymptomata jam apparentia, tempus morbi, h. e. quousque jam perſeveraverit, ut & artis vel naturæ conamina per totum morbi decurſum: ut hac ratione ſingulis propria ſua indicantia vel repugnantia ſubminiſtrare poſſet.

§. 31. Priori itaque effato ſatisfacit Cura prophylactica vel præſervatoria dicta; quæ eo reſpicit, ut ſcilicet minera futuri & quaſi imminentis Phthyſeos, auferatur, antequam jam ipſum præſens malum emergat: Sic V. C. in hæreditaria ad Phthyſin diſpoſitione, Cura prophylactica ſequenti methodo inſtitui poteſt: mittatur nempe ſanguis bis vel 3 in anno aut plus vel minus, vel ſerius ocius prout robur vel conſtitutio ægri poſtulat, initium faciendo ab anno 16. ad annum uſque 26. vel ultra, ut hac ratione Hæmoptoes præveniatur. Sed & interim ſimul ægro convenientia remedia exhibenda ſunt: quæ vaſa corroborant, acrimoniam obtundunt & temperant, atque ſanguinem (nimis tenuem) denſiorem reddunt: hiſce in genere ſatisfaciunt imprimis moderatus motus corporis, ut vectio lenis in equo vel rheda, moratio in aëre puro, ſicco & moderatè calido: vitetur autem aër nebuloſus, humidus, craſſus, pluviis vel Ventis auſtrinis refertus; qui ſi natura ſua non eſt ut requirebatur, arte excitari poteſt: imo vitentur omnia quæ ſanguinem nimis ſtimulant; ut ſunt animi pathemata calida dicta, aromatum nimius uſus, & imprimis liquorum inebriantium potatio; imo talia, quæcunque vomitum ciêre valent: porro cibi conveniunt Euchymi & Eupepti, qui boni ſucci ſunt, & facilis digeſtionis & quæ ſolidas partes optime nutriunt ac confortant, inter quos recenſeo lac, ſed imprimis lac caprillum vel aſininum, cujus effectus inſignis videri poteſt

apud

apud Trallianum Libro 7. pag. 304. denique ova recentia & ſorbilia, panis bis coctus, jura carnium herbis ſuccoſis & aceſcentibus alterata, decocta panis bene fermentati, vina rubra auſtera, parca copia aliquando aſſumenda; porro acrimonia prout bilioſa, acida, vel alio modo peccat, pro ſua præſentia remediis convenientibus occurri debet: Sanguinem quoque denſiorem & magis plaſticum efficiunt, motus illi dicti, ac cibi aſſumpti & præſertim vina illa auſtera: & ſi ſimul tunc peccat acrimonia bilioſa calida; quæ plerumque in his præſens eſt; conveniunt decocta vel infuſiones quæ parantur ex lactuca, portulaca, Boragine, acetoſa, millefolio, agrimonia, rad. altheæ, plantaginis, ſemin. lactucæ & portulacæ; cui colat: addatur rob ribeſiorum, vel berberorum cum ſ. q. ♁ ris per campan. facti ad gratum ſaporem: vel delicatulis ſequens exhibeatur Claretum: ℞ *Conſerv. Boragin. bugloſſæ, violarum* ana ℥i. *roſar. rubr. ſyr. Charyophyll. rubr.* ana ʒvi. ♁ *Sulph. p. Campan.* gutt. xxiv. Commiſceantur in mortario marmoreo piſtillo ligneo; & diluantur vel diſſolvantur cum ſ. q. decoct. tenuior. hordei ad Colatur. libr. ij. cui adde aqu. roſar. ℥v. ſi vero non ſatis aciditatis ſulphuris inſit: addi poteſt tantum, quantum aſſumenti placeat: de qua potione aliquando per diem ℥i vel ij. aſſumant: ut hac ratione ægri a Minace Phthyſi (ſi quidem liberandi ſint) liberentur, dum cæterum in Phthyſin læthalem incidant: hæc pro Exemplo tantum allegavi, ſed ſimili quoque Methodo in omnibus cauſis futuram Phthyſin Minantibus procedendum eſt; quarum Curatio variat, prout variant morbi prægreſſi, qui tanquam fons & ſcaturigo hujus mali eſſe poſſunt.

§. 32. Alteri Effato; ubi morbus jam præſens eſt, proſpicitur methodo Curatoria; vel palliativa: quarum prima variis nititur indicationibus: generaliora ex fonte diætetico peti poſſunt: hinc itaque vitentur cibi, qui acres & difficilioris ſunt digeſtionis: ut carnes vel piſces ſale aut fumo indurati, qui Chylum craſſum, acrem, pulmonibus inimicum generare poſſunt: ſed aſſumantur talia, quæ blanda, lenia & facilis digeſtionis ſunt, ut jura carnium vitulinorum, vervecum junio-

niorum, & pullorum cum herbis ſuccoſis alterata: velut Endivia, lactuca, portulaca, malva, ſpinachia, chondrilla, veronica, parietaria &c. quæ ſanguinis acrimoniam temperare valent: ex piſcibus vero maxime conveniunt Cancri fluviatiles & oſtrea, quæ facile digeruntur, & vi nutriente ac refrigerante prædita ſunt, quod æſtui illi febrili optime accommodatum videtur: porro aſſumantur ova gallinacea recentia ſorbilia; Lac, ptiſana ex farinoſis parata: ut decoctum avenæ decorticatæ cum ſaccharo ſimplici vel quod melius eſt Roſaceo, quorum diuturno uſu 5 ægri (quos celeb. *H. Ooſt. Schagt* Curæ habebat) ad priſtinam ſanitatem redacti ſunt. Cæterum inter omnes cibos maxime convenit lac, & præcipuè lac muliebre ſi recens ex ſano & vegeto corpore ſugatur, quod abſtergendo, temperando ac nutriendo, optimos ſæpe effectus in hoc morbo habuit: imo *Galenus* in Lib. de cibis boni & mali ſucci, cap. 3tio ſcripſit: quoſdam exiſtimaviſſe, ulcera pulmonis tantummodo lactis potione ſanari poſſe: ſcilicet in morbi principio; imo *Aretæus Cappadox* cap. 8. de morbis chronicis dicit: *Si quis Phthyſicus multum lactis potet, nullo alio eget alimento; in morbo enim eſt bonum medicamen:* imo obſervationes teſtantur; quoſdam Phthyſi laborantes, poſtquam multa remedia incaſſum adhibita fuerant, tandem ſolo lactis uſu & imprimis Caprilli reconvaluiſſe: vide ſuper hac de re *Clariſſ. Fred. Hoffmannum Diſſertat.* 8. de uſu lactis pag. mihi 221, 223 & 24. *Diemerbroekium* Obſerv. 3. pag. 32. *Laſarum Riverium* Cent. 2. obſ. 78. quidam medici præ aliis lactis ſpeciebus laudant aſininum, quia plus ſeri in ſe contineat, & hinc optime diluat, ſuppleatque defectum liquidiſſimarum partium febrili motu ac æſtu e ſanguine excuſſarum, denique ulcus optime abſtergit ſale ſuo dulci deterſivo, atque acrimoniam contemperat & obtundit, deinde plus minuſve alvum blande ſubducit: vide *Hippoc.* lib 2. de Diæta: alii rurſus eligunt lac muliebre, ut imprimis *Riverius*: qui dicit illud melius eſſe: utpote naturæ noſtræ magis familiare: ſed inpoſterum dicit lac aſininum eſſe uſitatius; quoniam multi ab lacte muliebri abhorrent: tamen magnæ efficacitatis eſſe lac muliebre, teſtatur *Platerus*: cujus uſu multos

tos reſtitutos ſe vidiſſe refert, imo ex iis unum, tantas vires recepiſſe, ut, ne lac ſibi in poſterum deficeret, nutricem de novo impraegnarit: differentia haec in lacte datur, quod aſininum & caprillum magis ſeroſum eſt, muliebre vero & vaccinum magis caſeoſum & butyroſum & minus ſeri in ſe continent, quorum electio ergo pro varia conditione morbi variari poteſt, imo virtus ejus quoque magis augeri poteſt: ſi v. g. ducatur aſina prope Cameram, in qua aeger decumbat, & huic animali inter pabulum commiſceantur herbae veronicae, capill. veneris parietariae, malvae, ſcabioſae, hederae terreſtris &c. ut hac ratione lac, vi harum herbarum imbutum, majoris utilitatis eſſe poſſit: hujus lactis copia aegro aſſumenda ſit ab initio pauca, ut ſenſim ventriculus illi aſſueſcat, hinc primo aeger bis in die aſſumat calide ex ubere animalium delatum ℥iij ſingulis vicibus: poſtea ſenſim magis, ita ut aliquando omni quadrihorio ℥v aſſumat: vitetur autem lactis coctio, quoniam -♎- ejus, qui morbo proſunt a coctione difflantur: unde etiam lac magis inſpiſſatur, ut & partes blandae oleoſae plus minus turbantur: hinc detur potius tepide quamprimum ex ubere emulctum ſit, vel ſervetur calide in balneo aquae: quamvis lactis utilitas in hunc morbum videtur eſſe magna, tamen uſus ejus noxa non caret, teſtante *Hippocrate* ſect. 5. aph. 64. ubi dixit: *Lac dare capite dolentibus, malum: malum vero etiam febricitantibus &c.* ultimo tandem dicit, *Convenit vero tabidis non admodum valde febricitantibus (Lac) dare, & in febribus longis & languidis &c.* imo *Aurelius Cornel. Celſus* Lib. 3. c. 22. dicit: *Lac quoque quod in capitis doloribus & in acutis febribus, & per eas facta nimia ſiti, ac ſive praecordia tument, ſive bilioſa urina eſt, ſive ſanguis fluxit, pro veneno eſt: in Phthyſi tamen, ſicut in omnibus longis difficilibusque febriculis recte dari poteſt*: quinimo *Galenus* Lib. 5. meth. medendi, cap. 1: 12. mentionem injicit loci, quem vocat *Stabias*: *aëris bonitate, pecudum pabulo & lactis ibi emulcti ſalubritate celeberrimi, in quem frequentiſſime confluxerit, ad ſanitatem, recaperandam elumbis Phthyſicorum cohors*: ex quibus itaque videmus, lactis uſum in hoc morbo ſatis tutum eſſe, ſed cavendum a vino

 aut

aut cibis poſt lactis potionem, donec bene digeſtum ſit & a natura fames excitetur: porro a potione lactis parum deambulent; ne vero lac aceſcat aut coaguletur in ventriculo addi poteſt aliquid mellis, ſacchari, vel Julapium roſarum ad gratum saporem, quæ dulcia inter quæ mel imprimis, optimam habent efficaciam in detergendo ac expurgando ulcere: ſi vero æger ipſo acido laborat, tunc ipſi non eſt lac exhibendum, priuſquam acidum vel terreis abſorbentibus vel ſalibus oppoſitis temperatum ſit. Interea moretur æger in aëre moderate calido & ſicco: qui ſi natura ſua non eſt, ut requiratur, arte excitari poteſt: & ſi ſatis robuſtus adhuc ſit; conducunt ipſi exercitationes corporis moderatæ: veteres maxime laudarunt longas navigationes (ut *Celſus* auctor eſt) ex *Italia* in *Alexandriam*, imo geſtationes in navi per mare utiliſſimæ habebantur, quia aër ſalſuginoſus (auctore *Aræteo*) plurimum valeat ad ulcera ſiccanda: imo *Plinius* Lib. 21. cap. 14. dicit: *equitatio ſtomacho*, & *coxis utiliſſima*; *Phthyſi vero navigatio*: & Lib. 31. cap. 6. de utilitate maris, Phthyſi affectis ulterius ſcribit: & dixit, quod, *Ægyptus propter ſe non petitur*, ſed *propter Longinquitatem navigandi*: Ob quam cauſam *Galenus* etiam locum, *Stabias* dictum & mox allegatum eligebat; quia ille locus inclinat ad meridiem & vicinia maris, ac Veſuvii montem ignem vomentem, habebatque aërem ſicciorem: hinc vitetur aër humidus & frigidus, vel pluviis aut ventis auſtrinis refertus: qui noxius eſt valde ulceribus, ut ex *Hippocrate*, loco jam citato conſtat.

§. 33. Quod vero ad medicamenta attinet, hæc ſunt quamplurima: inter quæ, varia a multis fuere excogitata: quæ ſi hiſce temporibus exhiberentur, ſæpe magno Damno ægris comperirentur. Verum hiſce temporibus, hujus morbi curatio aliâ inſtituitur methodô: quæ Nititur ſequentibus indicationibus, ſi itaque ſigna præſcripta Demonſtrent pulmones exulceratos eſſe, hoc eſt veram adeſſe Phthyſin cum Sputorum purulentorum rejectione: tunc indicationes oriuntur medicæ, quarum 1*ma* eſt: ut Sanguis Corrigetur, atque porro contra purulentam munietur infectionem: 2*da* humorum peccan-

cantium affluxum ad pulmones inhibeatur & alıorſum derivetur: 3ᵃ. ut materia purulenta per anacatharſin, aut vias a natura criticè indicatas, e corpore expurgetur, 4ᵃ. ulcuſque mundetur & conſolidetur, 5ᵃ. ut ſymptomata Mitigentur.

§. 34. Primæ itaque Indicationi ſatisfaciunt diluentia, ſubacida, Balſamica: talia ſunt, imprimis Decoctiones, quæ parantur ex Rad. Bardan. graminis, Chinæ Electæ, Salſæparillæ, apii, liquirit. fol. veronic. agrimon. Capill. vener. fumaria, taraxic. betonicæ, hederæ terreſt. ſem. fœnicul. apii, papav. alb. quibus addi poteſt Sal poluchreſt. Nitrum, vel ⦶: ♁iatum, mel &c. deinde ut acrimonia magis obtundatur atque involvatur, ſimul propinari poſſunt pilulæ ex myrrha, olibano, liquiritia, terebint. croco &c. ex quibus omnibus ſequentes formulæ concinnari poſſunt: itaque pro forma decocti. ℞. *rad. gramin. Bardanæ*, ana ℥ij. *chinæ elect.* ℥j. *fol. agrimon. veronicæ*, *fumariæ*, *tarax. cum toto* ana m. j. *ſem. fœnic. dulc.* ℥iß: *fiat cum* ſ. q. *aq. Decoctio*, *cui colat.* ℔ijß. *admiſce ſal poluchreſt.* ʒiij. *mell. maſſil.* ℥ij. de qua omni bihorio diei aſſumat ℥ij. interea ſimul ſequentis formulæ unam pilulam cum hoc decocto aſſumat: ℞. *tereb. ven.* ℈ij. *myrrh. Elect.* ʒj. *olibani* ʒß. *croci Brittan.* gr. xv. *pulv. liquirit.* q. ſ. *M. F. pilulæ* granor. v. *pulv. liquirit. involvendæ* interea utentur cibis dictis: & qui facilis ſunt digeſtionis, : & bene Nutriunt ac putredini reſiſtunt, inter quæ, optimaſunt, lac dulce cum pane biſcocto & ſaccharo, vel Lac Ebutyratum coctum cum hordeo, pomis Subacidis & ſaccharo.

§. 35. ſecundæ Indicationi inſervit cura revulſiva: h. e. malignorumhumorum confluentium ad pectus ſeductio: ut hac ratione, cauſæ foventes morbum extricari poſſint, ſic V. G. ubi humorum acrium ſalſorumque eſt confluxus ad pulmones: ut in Catharrhoſis ſæpe obtinet, cum tuſſi aucta: tunc requiruntur talia, quæ materiam hanc tenuem & acrem e corpore ſubducere valent: & quidem talia, quæ prope partem affectam applicata, materiam peccantem educunt: cujus Efficaciæ reprehenduntur eſſe ſetacea cervici impoſita, de quibus *Hildanus* Cent. 1. obſerv. 41. dicit: quod in catharris & deſtillatio-

tionibus acribus ad pectus nil præſtantius eſt, quam *Setaceum*, & Cent. 3. obſerv. 38. dicit: ſe nonnullos Semiphthyſicos, qui & Sanguinem & pus exſpuerent, hoc remediô præcipue curaſſe: huc quoque referri poſſunt fonticuli, in cervice vel Brachio inſtituti: porro Caput roborandum eſt, & humores frigidi in eo redundantes exſiccandi vel diſcutiendi: hunc in finem parari poteſt Cucupha ex Cæphalicis: Sic pro ſpecimine ſequens formula Concinnari poteſt: ℞. *fol. majoran. roſmarin.* ana ℥iij. *flor. ejuſdem, lavendul. melilot.* ana ℥iß. *ſtyrac. calam. Benzoes* ana ʒß. *nucis moſchat. charyoph.* aua ℈j. *M. & F. pulvis groſſus pro cucupha.* Quod Caput optime corroborat, lentores diſcutit & exſiccat; interea quoque ſi alvus nimis ſegnis eſt; leniter promovenda eſt per Eccoprotica, vel lenia Cathartica, ſi ſcil. vires ægri permittant: ut hac ratione etiam ſuperflui ac mali humores e corpore ſubducantur: hunc in finem conveniunt agaricus, Rheum, fol. ſenn. mund. manna, caſſia, ſyr. roſar. ſol. cum ſenn. quorum electio eſt apud medicum, prout judicet, hæc vel illa convenire: ſimplex & tamen bonum hoc in Caſu purgans parari poteſt ex mannæ ℥ij. in ſero lactis ſ. q. ſolut: cum crem. tart. ℈j. vel ſi fortius deſideretur, ſumatur ſequens pro homine adulto: ℞. *Rhei Elect.* ℈iv. *agaric. rec. troch.* ʒj. *cinamom. acut.* ℈j. *Infund. in* ſ. q. *aq. cich. per noctem calide & colat.* ℥ij. *adde*: *ſyr. cichor. cum Rheo* ʒvj. F. *hauſtulus una vice aſſumendus.* De quo, ſi æger paulo frequentius alvum depoſuit; ipſi horâ ſomni propinari poteſt Paregoricum. Ex quibus itaque videmus, ſcopum medici in eo verſari tantum, ut tollatur id, quod augmento & nutritioni ulceris inſervire poteſt.

§. 36. Tertiæ indicationi proſpicitur remediis expectorantibus: quorum Numerus inſignis eſt: Licet autem hic quædam Enumerare, ex quibus medicus varias poteſt concinnare formulas: ex vegetabili itaque annumerantur, rad. altheæ, conſolidæ major, tuſſilagin, Iridis, liquiritiæ, fol. altheæ, malvæ, tuſſilagin., parietariæ, capill. veneriſ. Hyſſopi, ſcabioſæ, pulmonar. hederæ terreſt. flor. papav. Rhead. Hyperici, malvæ, violarum, ſem. papav. alb. lini, aniſi, fœniculi,

fru-

fructus. amygd. dulc. Nuclea pini, piſtach. ficus, dactili, jujubæ, ſebeſten, paſſuli, ſiliqua dulcis, ſaccharum &c. ex animali autem optimum omnium eſt mel, quod detergendi ac Expectorandi ſummam vim habet: tandem habentur adhuc multa alia, tam ſimplicia quam compoſita, de quibus omnibus animus non eſt agere: quoniam vereor, ne mea theſes in nimis longum excurreret ſpatium, hinc quædam peculiaria in formulas exponam: quæ pro diverſa morbi ac ſymptomatum apparitione variant:

Si itaque æger ſputa craſſiora cum ſumma difficultate excreat, abſque ullis ſignis criticæ evacuationis per urinæ vel alvi vias apparentibus: tunc ſequens ipſi poteſt exhiberi redium: ℞. *Syr. Hyſſopi*, *marrubii* ana ℥j. *oxymell. ſquillit.* ℥ß. *M. F. Linctus.* De quo aliquoties æger lambat: vel mixtura ſequens ipſi exhibeatur: ℞. *aq. Hyſſop. fœniculi* ana ℥iij. *gumm. ammon. vitello ovi ſolut.* ʒj. *ſyr. fœniculi* ℥j. M. De qua omni bihorio cochlear unum aſſumat: ut hac ratione materia illa craſſa & viſcida magis attenuetur, eoque facilius e corpore expurgetur: interea quoque æger utetur decocto ſequenti. ℞. *rad. tuſſilagin. fœniculi* ana ℥j. *iridis florent.* ʒiij. *herb. Hyſſopi capill. ven. ſcabioſæ* ana m. j. *flor. pap. Rhead. Hyperici* ana m. ß. *ficuum ping.* N. x. *Coq. in* ſ. q. *aq. communis colat. lib.* iiß. *admiſce ſal poluchreſt.* ʒiß. *mell. narbon.* ʒx. d. De quo æger aliquoties in die hauſtulum tepide aſſumat: cæterum utetur diæta Lacteâ: ſi vero materia per anacatharſin rejecta appareat tenuis, & acris cum tuſſi moleſta ac parca interim rejectione, tunc convenit Eclegma, quod vi demulcente atque acrimoniam inviſcante præditum eſt, & hac methodo concinnari poteſt: ℞. *Syr. Althææ fern.* ℥iß. *Capillor. vener. diacodii* ana ℥j. *ol. amygd. dulc. rec.* ʒvj. *ſpec. diatrag. frigid. rec. facti* ʒiij. *ol. ſtill. aniſi gutt.* vj. *M. F. Eclegma.* De quo æger aliquoties in die parum lambat & leniter deglutiat.

§. 37. Si vero materia purulenta ad Colatoria renum vergat: quod ſcitur, ſi in urina appareat materia purulenta, viſcida, vel ſanioſa fundum petens cum levamine, ac ſympto-

matum imminutione: ut anacatharſis imminuta, febris hectica non tam vehemens, & tuſſis multum ſedata &c. tunc naturæ molimini eſt ſuccurrendum: hunc in finem conveniunt blanda diuretica pectoralibus mixta: Sequens itaque Decoctum propinari poteſt: ℞. *rad.* ♈. *aperient.* ana ℥j. *ononidis. liquirit.* ana ℥ß. *herb. malv. parietar.* ana m. j. *ſem. apii* ʒiß. *Coquantur in* ſ. q. *aquæ comm. colat.* lib. iij. *adde ſyr.* ♈. *radic. aper.* ℥j. M. De quo æger omni bihorio ℥ij. tepide aſſumat: imo fotus Calidi Emollientes lumbis applicari poſſunt, ſi non ſufficienter & commode huc verſus excernatur: interea ſimul ægri virium habenda eſt ratio: quæ, ſi non ſufficere videntur abſolvendæ criſi, refocillandæ ſunt: quod fieri poteſt ſequenti potione. ℞. *aq. Decoct. hordei* ℥xij. *vini Rhenan.* ℥iv. ♒. *vitæ matthiol.* ℥j. *rob. Ribeſior.* ℥ij. M. De qua omni hora ℥j. aſſumat: vel bibat Nutriens & magis refocillans Decoctum ex ſequentibus paratum. ℞. *panis tritic.* ℔ß. *decoque per* ¼ *horæ in* ſ. q. *aquæ communis colat.* libr. iiß. *adde aq. cinnamom. ſucc. pomor. aurant.* ana ℥j. *ſyr. violar.* ℥ij. M. Vel ſequens exhibeatur Emulſio, quæ vires refocillat, acrimoniam temperat, ac blande diureſin movet: ℞. *amygd. dulc. rec. excort.* ʒvj. *avenæ decort. ſem. cucum. melon. papav. alb.* ana ʒij. *Contuſ. in mort. marmor. Emulge cum* ſ. q. *aq. hordei colat.* ℥xxx. *admiſce aq. cinamom.* ℥j. *ſyr. violarum.* ♈ *rad. aper.* ana ʒvj. *d.* De qua æger omni horâ: ℥ij. aſſumat.

§. 38. Si vero materia purulenta criticè per alvum exire conatur, & morbus adhuc eſt in principio cum Virium Conſtantia; tunc adjuvanda eſt natura, & pro ſymptomatum præſentia remediis convenientibus ſuffulcienda.

§. 39. Quartæ indicationi ſatisfaciunt ea, quæ ulcus a ſordibus magis mundant, atque dein conſolidant: hinc exhibeantur talia, quæ ſale blando, fixo & amaricante conſtant: inter quæ recenſentur imprimis Centauria, marrubium, virga aurea, ſaponaria, veronica, agrimonia, Betonica, botryos, rad. Bardanæ, chinæ, ſalſeparillæ &c. ex quibus Variæ formulæ concinnari poſſunt: itaque pro ſcopo mundandi vel abſtergendi talis formula præſcribi poteſt: ℞. *rad. Chinæ Elect.*

ſar-

ſalſapar ana ℥j. *fol. marrubii alb.* mß. *agrimon. ſaponar.* ana m. j. *ſumm. centaur. min. p.* j. *coq. in ſ. q. aq. comm. colat.* ℔ij. *adde mell. narbon.* ℥jß .d. de quo æger omni bihorio vaſculum théanum aſſumat. hucusque itaque morbo deductô, ut novi humoris purulenti generatio imminuta videatur, & pus deſinere cum levamine: medico indicatur ulcus eſſe conſolidandum: quod optime abſolvitur per ea, quæ leniter adſtringunt & Balſamicâ vi conſolidant: talia ſunt herbæ vulnerariæ dictæ: ut millefolium, ſanicula alchymilla, ſolidago &c. vel Balſamica, gummoſa, reſinoſa, & pinguia, qualia ſunt Bals. peruvianus, de mecha, copayb. alb, tereb. nativ. myrrha, olibanum, gumm. tragac. arabici, maſtiches, ſperma coeti & ſimilia: quæ aliis Blandis & oléóſis mixta, tuto exhiberi poſſunt, ſequens itaque pro ſpecimine eſto: ℞ *tereb. ven.* ℈ij. *olibani, maſtich.* ana ʒj. *ſarcocoll. ſperm. coet.* ana ʒß. *Bals. peruv. q. ſ.* m f. *pilulæ gr.* iv. quorum unum omni bihorio aſſumat, cum hauſtu decoct. conſolidantis in materia medica a *Clariſſ.* & Celeb. *H. Boerhavio* conſcripti; quod optimum & conveniens eſt medicamentum: quia demulcet, æſtum febrilem refrenat, ac modice partes debiles roborat: interdum quoque ſequens conditum exhiberi poteſt. ℞ *cons. roſar. rub.* ℥j. *tereb. venet. vitello ovi ſol.* ʒij. *boli armen. olibani* ana ʒj. *ſperm. cocti* ℈ij. *bals. e mech. gutt*-xv. *ſyr. myrtin.* q. ſ. m. f. conditum. de quo æger omni 3 horiô ad magnitud. nucis moſch: aſſumat. ſubinde quoque equum vel currum adſcendant & itinera faciant in aéré ſereno & ſicco: quod tanquam optimum Remedium in Phthyſi a *Clariſſimo Sydenhamo* pronuntiatur, pag. mihi 416 & 630. ubi dicit: *quod neque mercurius in lue venerea, neque cortex peruvianus in intermittentibus* efficaciores exiſtent, quam in Phthyſi curanda exercitium jam laudatum; modo æger curet, ut linteamina lecti probé fuerint arefacta, atque etiam ut ſatis longa itinera emetiatur.

§. 40. Si vero interea irriti conatus tuſſiculoſi ægrum moleſtant, vel alia quæcunque ſymptomata ægro moleſta, quinta oritur indicatio; quæ exigit ut ſymptomata mitigentur: hinc ſi tuſſis quaſi ferina ægrum moleſtat, uſurpari poſſunt anodina, vel narcotica; quæ convenienti vehiculo aſſumi debent: talia ſunt imprimis maſſa pil. de cynogloſſ. laudan. pectorale,

 opium

opium ipſum, vel laudan. cydoneat. v. liquidum ſydenhami, ſyr. diacod. papav. alb. &c. pro formula ſequens pro adulto convenit. ℞. *aq. ſtill. paralys.* ℥j. *ſyr. dia cod.* ʒvj. m. f. hauſtulus, ut hac ratione irritatio ſopiatur & hinc tuſſis immiunatur: quæ aliquando tam inſignis eſt, ut ægri vix dormire queant: quæ ſigna ſi medico appareant, ſtatim illud conatur demulcentibus atque mitioribus narcoticis extricare.

§. 41. Altera vero Curæ ratio incumbit Medico: ſi ipſi conſtet, vomicam eſſe in pulmone; quod ſcitur ex morbis prægreſſis & ſymptomatum apparitione: ſcilicet tuſſis pertinax & ſicca ad paſtum & motum aucta, reſpiratio difficilis parva & anheloſa, etiam poſt paſtum & motum aucta; decubitus in latere affecto commodior, dolor obtuſus & gravativus, imo multa alia ſigna Phthyſi communia: quo in puncto maxime conveniunt ea quæ pulmonales partes internas laxant, ut hac ratione vomicæ verſus Laryngem diſruptio obtineri poſſit: hunc in finem conveniunt Balnea vaporoſa ex emollientibus parata: veluti vapor per os attractus decocti ſequentis: ℞. *rad. althcæ fœnicul.* ana ℥j. *herb. alth. malv. verbaſc.* ana m. j. *flor. ſamb. melilot. malv.* ana mß. *ſem. aniſi fœnic.* ana ʒij. Coquantur in ſ. q. aq. comm. & detur pro balneo, cujus vapor per tubum infundibuli calide, quantum fieri poteſt, atttahatur; interea utatur diæta lactea & apozemate pectorali: his aliquandiu adhibitis, talia exhibenda ſunt, quæ pulmones ſuffulciunt in ambitu; ne verſus cavum thoracis Cyſtis purulenta diſrumpatur: quod obtineri poteſt largiori ventriculi impletione ex cibis mollioribus; ut hac ratione diaphragma a ventriculo diſtento ſurſum prematur, hincque cavum thoracis minuatur, unde pulmones ſuffulciuntur magis; & ut hac de cauſa ob majorem, quam nanciſcuntur reſiſtentiam, vomicæ diſruptio verſus trachæam fieri poſſet: ventriculo itaque diſtento, inſtituantur motus, qui pectus & totum corpus concuſſant: ut eſt equitatio, vel vectio in Rheda ſuper lapides rudiores inſtituta, tuſſis ficta vel artificialis, denique ſternutationes, ſcreationes, ſimilesque nixus, qui diſruptionem vomicæ accelerari poſſunt:

ve-

verum, quia hoc non obtinetur aliquando unico molimine, idcirco pro conditione ægri actio hæc ſerius ocius reiterari debet; donec ſcopus medici obtentus ſit. Interea tamen medici officium eſt, ægrum & amicos de periculo commonere: nam aliquando ſubita ruptione verſus vias trachæales facta, (quæ cæterum ſalubris eſſet) ſuffocantur: & hoc præcipue fit, ſi materia purulenta magna copia intus collecta fuit; ſi vero Evacuatio materiæ purulentæ ſenſim fiat & vires ægri ſatis conſtent, & ſputa apparent alba, æqualia, cocta ſine fœtore, tunc adhuc ſpes eſt curationis:

Hinc ſi conſtet pulmones a pure eſſe liberatos, tunc per abſtergentia ac conſolidantia §. 39. recenſita, æger tractandus eſt, ſymptomataque pro ſua diverſitate remediis convenientibus occurrenda.

§. 42. Aliquando vero vomicæ diſruptio fit verſus Cavum thoracis, & hoc tabo purulento inficit: quod factum eſſe ſcitur per ſigna, optime a Celeb. *Boerhavio* in Capite de Empyemate explicata: quo præſente, æger in ſtatum exponitur periculoſum, arduum & ambiguum: tunc quicquid curæ eſt, conſiſtit in hujus materiæ eductione: quæ Paracentheſin thoracis poſtulat; quæ Encheyreſis propter ſucceſſus aliquando ambigua quidem eſt, attamen diu differri non licet: quin partes contentas tabo hoc purulento inficit & corrodit: hinc in initio ſi vires ſatis conſtent inſtituenda eſt operatio, nam dictante *Celſo* Cap. 10. Lib. 2. *Satius eſt enim anceps auxilium experiri, quam nullum*: imo *Hippocrates* ſect. 1. aph. 6. dicit: *ad extremos morbos, extrema conveniunt remedia*: ergo præmiſſa prius medici de ægro deliberatione; h. e. anne tali operationi ferendæ parem illum exiſtimet, & an non nimis inveteratum ſit Empyema; tunc inſtituenda eſt ipſa operatio in latere affecto, obſervatis ſimul cautelis, ſcilicet ut aëris ingreſſus in thoracem impediatur, materiaque purulenta per vices lente educatur &c. tandemque remediis mundantibus, abſtergentibus & conſolidantibus, prout ars medica vel chyrurgica jubet, adjuvetur.

Si vero his non auſcultet; ſed a materia purulenta, ſanioſa

vel ichoroſa, partes pulmonis jam corroſæ ſint; & materia educta appareat tenuis, fuſca, ichoroſa & fœtida ac fibrillis mixta; tunc aliquando effluente materiâ moriuntur, vel certo certius in Phthyſin ex Epyemate lethalem exponuntur: quæ æque ac Phthyſis inveterata ſolam quaſi palliationem exigunt: quæ tantum conſiſtit in eo, ut medicus ulceris augmento, corruptioni humorum, atque viribus ægri proſpiciat: qua methodo ægri cum præſente Phthyſi adhuc diu ſupereſſe poſſunt: ut exemplo Avicennæ allegato conſtat.

En B. L. hæc ſunt, quæ de hoc morbo dicenda habui: plura adhuc addere potuiſſem; ſed quoniam Leges Academicæ non poſtulent, ut totus conſcribatur Libellus; hinc tantum paucis, quantum potui, verbis, hæc omnia conſcripſi: faxit Deus Ter Opt. Max. ut hæcce mea Studia & Conamina dirigantur in Nominis ſui Gloriam, Proximorumque ſalutem.

F I N I S.

COROLLARIA.

I.

Phthyſici non admodum dolent.

II.

Ulcera, quæ ſanguinis rejectionem ex pulmone conſequuntur, vix curabilia ſunt.

III.

Morbus morbô curatur.

IV.

Vita ſemetipſam deſtruit.

V.

Aqua calida refrigerat.

VI.

A Juvantibus & nocentibus potiſſima deſumitur indicatio.